

Barne- og likestillingsdepartementet

Dato:

2. mars 2017

Deres referanse:

16/442

Høringsuttalelse til Barne- og likestillingsdepartementet om NOU 2016: 17 På lik linje

1. Innledning

Vi viser til høringsbrev 2. desember 2017.

Norges nasjonale institusjon for menneskerettigheter («Nasjonal institusjon») har som hovedoppgave å fremme og beskytte menneskerettighetene i tråd med Grunnloven, menneskerettsloven og den øvrige lovgivning, internasjonale traktater og folkeretten for øvrig.¹ Nasjonal institusjon skal blant annet gi råd til Stortinget, regjeringen og andre offentlige organer om gjennomføringen av menneskerettighetene. I dette ligger det særlig at Nasjonal institusjon skal komme med innspill i lovgivningsprosesser.²

- **Nasjonal institusjon er positiv til utvalgets forslag. Samlet sett mener vi at de konkrete forslagene kan styrke utviklingshemmedes rettigheter på en hensiktsmessig måte, og bedre utviklingshemmedes forutsetninger for meningsfull samfunnsdeltakelse.**

I denne høringsuttalelsen har vi korte merknader knyttet til de rettslige begrunnelsene for enkelte av utvalgets forslag, samt forslaget om inkorporering av CRPD-konvensjonen i menneskerettsloven.

¹ Lov om Norges nasjonale institusjon for menneskerettigheter av 22. mai 2015 («NIM-loven») § 1, 2. ledd.

² NIM-loven § 3, 1 ledd, bokstav b; Innst. 216 L (2014-2015) s. 3.

2. Utvalgets menneskerettslige vurderinger

I mandatet heter det at utvalget skal vurdere grunnleggende rettigheter, noe utvalget forstår synonymt med menneskerettigheter.³ Det er imidlertid uklart hva som ligger i denne presiseringen. Utvalget bygger i stor grad på CRPD-konvensjonen, og ser i liten grad hen til andre og for enkelte spørsmål mer sentrale menneskerettighetsinstrumenter, herunder Grunnloven, EMK, SP og ØSK. Vi oppfatter at dette er en klar svakhet ved utredningen. I en videre oppfølging bør departementet foreta nærmere vurderinger basert på de forannevnte menneskerettighetsinstrumentene.

Enkelte steder legger utvalget til grunn det vi oppfatter som ganske vidtgående fortolkninger av CRPD-konvensjonen, som vi stiller spørsmål ved om er juridisk holdbare internrettslig og folkerettslig.⁴ Dette gjelder særlig vurderingene i utredningen kapittel 12.7.1 om tvang, og vurderingene i kapittel 13.6.1 om vergemål.⁵ Konklusjonene er oppsummert i utredningen kapittel 19.1.

Ved en vurdering av hvordan utviklingshemmedes rettigheter blir ivaretatt, må rettighetene utlegges slik de er. Eventuell tvil om hvor langt rettigheter rekker bør også fremheves. Hvis målsetningen er å bedre situasjonen for en utsatt gruppe, er det ikke alltid gitt at en rettslig tilnærming er den beste. Menneskerettigheter er minstestandarder, og foreskriver ikke nødvendigvis den optimale løsningen. Etter vårt syn er det uheldig at utvalgets ellers gode forslag målbæres med i beste fall tvilsomme rettslige begrunnelser. I sin videre oppfølging bør departementet særlig vurdere de ovennevnte forslagene ut fra etiske, sosiale og helse- og omsorgsfaglige begrunnelser.

Nasjonal institusjon mener at utvalgets konklusjoner først og fremst bør ses som forslag til hvordan situasjonen for utviklingshemmede kan bedres mer generelt, og i mindre grad som utslag av hva som er strengt nødvendig ut fra rettslige forpliktelser. Samtidig vil vi presisere at det er svært viktig at de grunnleggende rettighetene for denne gruppen blir kartlagt. Nasjonal institusjon mener det er behov for at departementet i sin oppfølging foretar en nærmere utredning av de menneskerettslige problemstillingene som er spesielt aktuelle for utviklingshemmedes situasjon.

Når det gjelder spørsmål om tvang i medhold av helse- og omsorgstjenesteloven og pasient- og brukerrettighetsloven, mener Nasjonal institusjon at det kan være grunn til at departementet avventer videre oppfølging inntil tvangslovutvalget leverer sin utredning i september 2018.

3. Inkorporasjon av CRPD-konvensjonen i menneskerettsloven

Utvalget foreslår at CRPD-konvensjonen inkorporeres i norsk rett gjennom menneskerettsloven. Konvensjonen er kun folkerettslig bindende for Norge, og HR-2016-2591-A viser at presumsjonsprinsippet har klare begrensninger som mekanisme for effektiv nasjonal gjennomføring av traktatforpliktelsen. Det er lite tilfredsstillende at vår nasjonale gjennomføring av CRPD-

³ NOU 2016: 17, s. 32.

⁴ HR-2016-1286-A; HR-2016-2591-A; Prop. 106 S (2011-2012), vedlegg 2, FNs menneskerettighetskomite, General Comment nr. 35, art. 9, 16. desember 2014.

⁵ NOU 2016: 17, s. 129.

konvensjonen innebærer at domstolene «*må legge lovens løsning til grunn selv om den skulle være folkerettsstridig.*»⁶ Vi viser til CRPD-konvensjonen art. 4, bokstav a-d, som fastsetter statens gjennomføringsforpliktelse.

Nasjonal institusjon foreslår at departementet følger opp forslaget med en nærmere utredning av hvordan CRPD-konvensjonen mer effektivt kan gjennomføres i nasjonal rett, herunder om den bør inkorporeres i menneskerettsloven.

Vennlig hilsen

Norges nasjonale institusjon for menneskerettigheter

Petter F. Wille

Direktør

Kristian Reinert Haugland Nilsen

Seniorrådgiver

⁶ HR-2016-2591-A, avsnitt 63.